

ALKA JOSHI

*Užburiantys Indijos vaizdai ir sodrūs žolelių kvapai pinasi su visad
šalia esančiu skurdu, įkalinančia kastų sistema ir prietaisais.*

BOOKTRIB

LIKIMŲ
TAPYTOJA
iš
DŽAIPURO

romanas

baltos lankos

Alka Joshi

Likimų tapytoja iš Džaipuro

romanas

Iš anglų kalbos vertė Augustė Čebelytė-Matulevičienė

baltos lankos

I

Džaipuras, Radžastano valstija, Indija
1955 m. lapkričio 15 d.

Nepriklausomybė pakeitė viską. O kartu ir nieko. Nuo tada, kai išsinešdino britai, prabėgo aštuoneri metai, ir valstybinės mokyklos pagaliau nemokamos, iš čiaupų teka vanduo, o pagrindiniai keliai asfaltuoti. Bet Džaipuras atrode taip pat, kaip ir prieš dešimt metų, kai pirmąsyk įkėliau čia koją ir myniau dulkėtą jo žemę. Pakeliui į pirmąjį ryto susitikimą mudu su Maliku kone kaktomuša susidūrėme su vyru, nešinu cemento maišais, kai pro mus nė kiek nepristabdęs prašvilpė dviratis. Dviratininkas, spausdamas po pažastimi dviejų metrų ilgio kopėčias, pasipainiojo po ratais arklių traukiamam vežimui, iš kurio išvirto kiaulė ir kvykdama pradingo siaurame skersgatyje. Kiek tolėliau teko pasitraukti iš kelio, kad praleistume grupelę triukšmingų *hidžras*. Apsirengę sariais ir išsidažę lūpas, vyrai šoko ir dainavo prie durų, už kurių neseniai gimė berniukas. Buvome taip pripratę prie mieste tyrančių kvapų – karvių mėšlo, virtuvių dūmų, kokosų aliejaus, santalo smilkalų ir šlapimo, – kad jų nė nepastebėdavome.

Labiausiai nepriklausomybės atnešti pokyčiai atsispidėjo žmonėse – jų stovėsenoje išpūsta krūtine, tarsi tik dabar

būtų pirmąsyk laisvai įkvėpę, jų užtikrintoje, išdidžioje eise-
noje šventyklų link, kaip niekad aršiose derybose su turgaus
prekeiviais.

Malikas švilptelėjo, stabdydamas *tonga*. Jis buvo mažas
berniukas, laibas it nendrė, todėl kiekvienąkart nustebdavau,
kai jo švilpimas nuaidėdavo taip šaižiai, kad veikiausiai pa-
siekdavo patį Mumbajų. Jis įkėlė mūsų sunkias dėžutes į ve-
žimą, ir *tonga-vala* tingiai vadeliujo arklius per penkis kvar-
talus, skiriančius mus nuo Singų vilos. Vartų sargas stebėjo,
kaip išlipame.

Iki nepriklausomybės dauguma šeimų spaudėsi bendruo-
se būstuose senojoje Džaipuro – Rožinio miesto – dalyje. Bet
ištisos Singų kartos jau nuo seno gyveno erdvoje viloje už
miesto sienų. Jie buvo kilę iš valdančiųjų klasės – radžų ir že-
mesnio rango princų, laipsnį turinčių karininkų, įgavusių iš-
imtinės teisės dar gerokai prieš britams ateinant į valdžią ir
taip pripratusių prie tokio gyvenimo, kad gviešėsi jo net bri-
tams pasitraukus. Singų vila buvo plačiame bulvare, apsodin-
tame fikusais. Dviejų su puse metrų aukščio sienos, viršuje pa-
dengtos stiklo duženomis, saugojo dviejų aukštų pastatą nuo
pašalinių akių. Kadangi vasaromis Džaipure tapdavo karš-
ta kaip molinėje krosnyje, fasadinėje pusėje ir prie abiejų kie-
kvieno aukšto šonų buvo pristatyta po marmuru išklotą veran-
dą, kur bugenvilijos ir jazminų vijokliai teikė malonų pavėšį.

Singų *čovkidar* tebespitrijant į *tonga*, iškėlėme savo krovini-
nį. Malikas pasiliko paplepėti su sargu, o aš patraukiau akme-
nimis grįstu takeliu, supamu plačios, kruopščiai prižiūrimos
vejos, ir galop užlipau tvirtomis pakopomis, vedančiomis į
priekinę Parvatės Sing verandą.

Šią lapkričio dieną oras buvo žvarbus ir drėgnas. Prie durų mane pasitiko Lala, ilgiausiai dirbanti Parvatės Sing tarnaitė ir jos sūnų auklė. Rodydama man pagarbą, prisidengė plaukus sariu.

Nusišypsojau ir sudėjusi delnus linktelėjau.

– Ar pasitėpėte magnolijų aliejumi, Lala? – Praėjusį sykį kyštelėjau jai buteliuką savo nuospaudų vaistų.

Jos šypsena dengė *palu*, kai ji atkišo man basą pėdą ir atgrėžė taip, kad matyčiau glotnų kulną.

– *Hahn-dži*, – nusijuokė.

– *Šabaš*, – pasveikinau. – O kaip jūsų dukterėčia? – Prieš pusę metų Lala atsivežė savo penkiolikos metų giminaitę, kuri turėjo pradėti darbuotis Singų viloje.

Moters kaktoje susimetė raukšlėlė, šypsena ūmai išblėso. Jai dar nespėjus atsakyti, iš vidaus atsklido šeiminkės balsas.

– Lakšme, čia tu?

Lala paskubomis nutaisė malonų veidą, nusišypsojo ir kilstelėjo galvą, tarsi sakytų: „Viskas gerai.“ Kadangi žinojo, jog kelią į Parvatės miegamąjį rasiu pati, nelydėjo ir pasuko virtuvėn.

Parvatė sėdėjo prie raudonmedžio stalo. Dirstelėjusi į dailių auksinių laikrodėlių grįžo prie laiško. Iš aplinkinių reikalavo punktualumo ir negalėjo pakęsti, jei kas vėlavo. Aš, priešingai, būdavau priversta laukti, kol ji brūkštels raštelį *Neru-dži* ar užbaigs pokalbį telefonu su vienu ar kitu Ryšių su Sovietų Sąjunga draugijos nariu.

* Džavaharlal Neru (1889–1964) – Indijos politikas, pirmasis nepriklausomos Indijos ministras pirmininkas.

Pasidėjau dėžutes ir sutvarkiau pagalvėles ant šviesaus šilko sofos, kol Parvatė klijavu voką ir šaukėsi Lalos.

Vietoje jos pasirodė dukterėčia. Ji ėjo nudelbusi dideles tamsias akis žemyn ir nuolankiai sunėrusi rankas.

Parvatė susiraukė. Nužvelgusi merginą kurią laiką pagalvojo, o tada tarė:

– Pietums užsuks svečių. Pasirūpink patiekti *būndi raita*.

Mergina išbalo ir atrodė taip, lyg tuoj apsimems.

– Neturime šviežio jogurto, *MemSahib*.

– Kodėl?

Tarnaitė neramiai pasimuistė. Ji dairėsi tai į turkišką kilimą, ministro pirmininko nuotrauką rėmelyje, tai į stiklinę indaują, lyg ten ieškotų atsakymo.

Tyla užsitęsė. Kai Parvatė prabilo, jos balsas buvo aštrus ir šaltas it ledas.

– Pasirūpink patiekti *būndi raita*.

Apatinė mergaitės lūpa virpėjo. Ji maldaujamai pažvelgė į mane.

Pasitraukiau prie lango, išeinančio į galinį sodą. Parvatė buvo ir mano šeimninė. Galėjau padėti merginai tiek pat, kiek tigras, kurio kailis kabėjo prikaltas prie sienos.

– Tegul arbatą šiandien atneša Lala.

Parvatė leido tarnaitėi eiti ir įsitaisė ant sofos. Metas pradėti piešti. Kaip įprastai, prisėdau ant priešingo krašto ir suėmiau jos rankas.

Prieš man atvykstant į Džaipurą, klienčių rankas ir pėdas tatuiruodavo šudrų kastos merginos. Bet moterys, kilusios iš žemo luomo, temokėjo atkartoti ornamentus, kuriuos kadaise piešdavo jų motinos, – paprastus taškelius, brūkšnelius, trikampius, – kad kaip nors užsidirbtų skurdžiam pragyvenimui.

Mano raštai buvo įmantresni, jie pasakodavo istorijas apie tas, kurios jais puošdavosi, o pasta – skystesnė ir glotnesnė nei toji, kurią naudodavo šudrų moterys. Prieš ją tepdama nepatingėdavau įtrinti klientės odos citrinų ir cukraus kremu, kad piešinys išsilaikytų savaites. Damos tikėdavo, kad kuo tamsesni dažai, tuo labiau jas myli vyrai, todėl mano sodrūs, cinamoniniai atspalviai niekad os neapvylė. Bėgant laikui pagarsėjau kaip tatuiruotoja, kurios dažai turi galių prišaukti paklydusius vyrus atgal į lovą arba privilioti į iščias kūdikį. Dėl to turėjau teisę prašyti dešimt kartų didesnio atlygio nei šudros. Ir jį gauti.

Net Parvatė už antrojo sūnaus gimimą dėkojo mano įgūdžiams. Ji buvo pirmoji mano klientė Džaipure. Parvatei pastojus, registracijos knygelę pripildžiau jos pažįstamų ponių – miesto grietinėlės – pavardėmis.

Dabar, kai raštai ant rankų jau džiūvo ir pradėjau tatuiruoti kojas, Parvatė pasilenkė, kad apžiūrėtų piešinius, ir mūsų galvos kone susiglaudė, nuo jos atsklido salsvas arekos riešutų kvapas. Man į skruostą padvelkė šiltas atodūsis.

– Sakysi, kad nebuvai išvykusi iš Indijos, bet tokius fikuso lapus mačiau tik Stambule.

Senoji baimė, taip netikėtai grįžusi ir vėl užliejusi, atėmė žadą. Parvatė buvo teisi – ant jos pėdų nupiešiau turkiško fikuso lapus, nė iš tolo neprimenančius bengalinio fikuso, tolimo pusbrolio iš Radžastano, kurio apgailėtini vaisiai tinkami tik paukščiams. Ant padų, kuriuos matyti gali tik vyras, raičiau didelę figą, apvalią ir geidulingą, perskeltą perpus.

Pakėlusi akis nusišypsojau ir švelniai stumtelėjau jos pektį, kad vėl atsiremtų į sofos pagalvėles. Tada kilstelėjau antakį ir paklausiau:

– Ar jūsų vyras atkreips į tai dėmesį? Kad lapai – turkiški?

Išsitraukiau iš rankinės veidrodį ir nukreipiau į Parvatės dešinės pėdos linkį, kad ji pamatytų mažytę bitę, kurią nupiešiau prie figos.

– Esu tikra, jis žino, kad kiekvienam vaisiui reikalinga bitė, galinti apdulinti žiedą.

Jos akyse atsispindėjo nuostaba. Lūpos, nudažytos slyvų spalva, prasižiojo. Tada ji smarkiai nusikvatojo, sudrebindama visą sofą. Parvatė buvo graži moteris dailiomis akimis ir plačia burna. Viršutinė lūpa pūpsojo kiek putlesnė nei apatinė. Visados rengdavosi ryškiaspalviais sariais, kad oda atrodytų šviesesnė. Šiandien vilkėjo rožinį šilkinį.

Jo krašteliu nusišluostė iš juoko ištryškusias ašaras.

– *Šabaš*, Lakšme! – pasakė. – Tomis dienomis, kai tatuiruotės būna šviežios, Samiras nepajėgia atsitraukti nuo lovos. – Jos balse buvo girdėti užuominos apie popietę, praleistą ant vėsios medvilninės paklodės, spaudžiant šiltoms vyro šlaunims.

Pasistengiau išginti šį vaizdinį iš galvos.

– Taip ir turėtų būti, – sumurmėjau ir grįžau tęsti piešinio pėdos linkyje, daugumai moterų jautrioje vietoje. Bet Parvatė buvo pripratusi prie mano judesių ir ištvėrdavo neįspyrusi į mano nendrelę.

Kiek patylėjusi caktelėjo liežuviau.

– Taigi, apie turkiškus lapus nieko nepasakosi, kaip ir apie savo mėlynas akis ir šviesią odą.

Visus dešimt metų, kol jai tarnauju, Parvatė neįstengė išmesti šio klausimo iš galvos. Indija – juodų it anglis rainelių kraštas. Mėlynos akys visados keldavo įtarimų. Ar mane pradėjo niekingoje nuodėmėje? Ar mano tėvas – europietis? Ar net dar blogiau – gal motina mišrios kilmės? Man trisdešimt,

gimiau britų valdymo laikais, ir panašaus pobūdžio šmeižtas anaipol nebuvo naujiena. Niekada neišsidaviau, kad Parvatės replikos trikdė.

Uždėjau ant piešinių drėgnas skepetaites ir įsivarvinau į delną lašelį gvazdikėlių aliejaus. Patryniau rankas, kad esencija sušiltų, tada ėmiau palengva masažuoti vietas, kuriose dažai jau pradėjo standėti ir luptis.

– Manykite, *dži*, kad mano tolimą giminaitę kadaise suviliojo Markas Polas. Arba Aleksandras Makedonietis. – Kol švelniai gloščiau jai pirštus, sudžiūvusios chna atplaišėlės vyrėjo ant patiesto rankšluosčio. Po jomis vėrėsi raštai, kuriuos nupaišiau. – Galbūt mano venomis teka karių kraujas, kaip jūsų.

– Ak, Lakšme, aš rimtai!

Jos varpelio formos auksiniai auskarai su perlais linksmai sutilindžiavo, kai ji ir vėl nusijuokė. Mudvi su Parvate gimėme aukščiausiose hinduizmo kastose: ji buvo kšatrija, aš – brahmanė. Bet ji niekad nesiteikė nusižeminti ir elgtis su manimi kaip su lygiaverte, nes mano amatas verčia mane liesti kitų moterų pėdas. Tai buvo pati nešvariausia kūno dalis, todėl įprastai ją čiupinėdavo tik žemiausioji kasta – šudros. Tad, nepaisant to, kad ištisus amžius mano luomas rūpinosi jų vaikais, mokė ir šventino, Džaipuro kilmingųjų akyse buvau puolusi brahmanė.

Šiaip ar taip, tokios moterys kaip Parvatė už darbą dosniai atlygindavo. Nors ir stengėsi kurstyti erzulį, nepasidaviau ir ramiai baigiau valyti jai rankas. Bėgant laikui nemažai sutaučiau, ir iki svajonės – nuosavo namo – trūko nedaug. Norėčiau marmurinių grindų, kurios maloniai vėsintų pėdas po dienos, praleistos lakstant po miestą. Norėčiau, kad iš čiaupų

bėgtų vanduo ir daugiau netektų maldauti šeiminkės, kad leistų prisipildyti *mutki*. Norėčiau durų, kurių raktas priklausytų man vienai. Namu, iš kurio niekas neišvarytų. Kai sulaukiau penkiolikos, mane išsiuntė, kad ištekėčiau už gretimame kaime gyvenančio vyro, mat tėvai nebeįstengė manęs išmaitinti. Dabar aš galėčiau parūpinti jiems valgio, prižiūrėti senatvėje. Per visą šį laiką jie neatsiuntė nė vieno laiško, nė kart nepadėkojo už dovanas ar pinigus, bet juk persigalvotų ir kaipmat atlėktų į Džaipurą, jei sužinotų, kad siūlau atskirą lovą nuosavuose namuose? Galbūt pagaliau suprastų, kad viskas susiklostė gerai. Bet kol jie neatvažiavo, savo planų niekam garsiai nepasakoju. Ar tik ne Gandis-*dži* sakė: „Akis už akį, ir pasaulis galiausiai apaks“?

Netikėtai nuaidėjo dūžtančio stiklo garsas, ir mudvi krūptelėjome. Per kilimą riedėjo kriketo kamuoliukas ir netrukus sustojo prie sofas. Po akimirkos pro verandos duris įžengė Ravis, vyresnysis Parvatės sūnus, kartu atsinešdamas lapkričio šaltuką.

– *Beta!* Tučtuojau uždaryk duris!

Ravis išsišiepė.

– Sviedžiau pergalingą kamuolį, Govinda nebuvo pasiruošęs. – Jis pastebėjo kamuoliuką prie sofas ir pasilenkė pakelti.

– Juk jis gerokai jaunesnis, Ravi. – Parvatė be saiko lepiavo sūnus, ypač jaunėlį Govindą, vaiką, kurio, kaip manė, susilaukti padėjo laikinos tatuiruotės. Niekada nė žodeliu neužsiminiau, kad stebuklas galėjo nutikti visai ne mano dėka.

Nuo tada, kai paskutinįsyk mačiau Ravį, vaikiną dar labiau išstypo, paplatėjo pečiai. Kampuoto smakro ir žandikaulių, paveldėtų iš tėvo, oda patamsėjo. Tikriausiai jau pradėjo

skustis. Dėl rausvo atspalvio skruostų ir ilgų blakstienų, panašią į motinos, atrodė visai gražiai.

Užkišęs vieną ranką už nugaros, kita vis švysčiojo ir gaudė kamuoliuką.

– Gal yra arbatos? – Jo tėvas kalbėdavo visai taip pat, mat abu anglų kalbos išmoko internatinėje mokykloje.

Parvatė paskambino sidabrinio varpeliu, padėtu šalia sofas.

– Judu su Govinda gersit lauke. Nepamiršk pasakyti *čov-kidar*, kad pakviestų stiklių sutaisyti langą.

Ravis dar kartą nusišypsojo ir prieš išeidamas pamerkė man akį. Nepasivargino atsargiai uždaryti durų – trinktelėjo taip, kad žemėn pabiro dar daugiau duženų. Stebėjau, kaip grakščiai bėga per veją. Galiniame sode darbuavosi trys sodininkai, apsirišę galvas šaliais, – ravėjo, laistė ir retino kinrožių krūmus ir saldžiai kvepiančius vijoklinius sausmedžius.

Tai, kad Ravis pasirodė nekviestas, buvo puiki proga imtis to, ko iš tiesų atėjau. Tik reikėjo neprarasti budrumo.

– Grįžo namo iš mokyklos?

– *Hahn*. Norėjau, kad padėtų perkirpti kaspiną per naujojo *gymkana* atidarymą. Juk pažįsti Neru-*dži* – jis taip trokšta modernios valstybės. – Ji atsiduso ir padėjo galvą ant pagalvėlių, tarsi kasdieniai ministro pirmininko skambučiai kaip reikiant vargintų. Mano žiniomis, sulaukdavo jų išties nemažai.

Pasirodė Lala, nešina sidabrinio arbatos padėklą. Kol traukiau iš dėžučių užkandžius, kuriuos iškepiau specialiai Parvatei, išgirdau, kaip ji drebia tarnamei:

– Argi nesakiau jos atleisti? – Tonas išdavė, kad tai priekaištas.

Moteris sudėjo delnus it maldai ir pirštų galiukais palytėjo lūpas.